

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Державного вищого
навчального закладу «Донбаський
державний педагогічний
університет»

 проф. Омельченко С.О.
«21» вересня 2021 р.

з протоколу фахового семінару спільного засідання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
від 15 вересня 2021 року

ПРИСУТНІ: **Бондаренко В.І.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Стешенко В.В.** – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Вовк Н.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Лихолат О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Пшеничний М.В.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Погорєлов М.Г.** – доктор філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта, старший викладач кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти; **Гаврілова Л.Г.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти; **Хижняк І.А.** – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти, професор кафедри теорії і практики початкової освіти; **Бескорса О.С.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Ішутіна О.Є.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Хвещевська О.О.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Ябурова О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; аспіранти кафедри.

ЗАПРОШЕНІ: **Омельченко С. О.** – доктор педагогічних наук, професор, ректор ДДПУ; **Набока О.Г.** – доктор педагогічних наук, професор, перший проректор із науково-педагогічної роботи ДДПУ; **Воронова Н.С.** – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін; **Шульга Т. В.** – кандидат педагогічних наук, завідувач аспірантури ДДПУ.

Головуючий на засіданні: доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти **Бондаренко В.І.**

Секретар засідання: кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти **Вовк Н.В.**

Рецензенти:

Гаврілова Людмила Гаврилівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДДПУ.

Воронова Надія Сергіївна – доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДДПУ.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Про рекомендацію до захисту дисертації **Вороненкової Тетяни Олександрівни «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу»**, представленої до попередньої експертизи на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Роботу виконано в ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – Омельченко Світлана Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор ДДПУ.

СЛУХАЛИ:

1. Головуючого на фаховому семінарі спільного засідання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти – доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти, Бондаренка В.І., який повідомив, що Вороненкова Тетяна Олександрівна народилася у м. Артемівськ, Донецької області у 1986 році.

У 2009 році закінчила Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов та отримала диплом спеціаліста за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (англійська)» та здобула кваліфікацію вчителя англійської мови та зарубіжної літератури.

З 2007 по 2010 рік працювала у Красненській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів викладачем англійської мови та зарубіжної літератури. З 2010 працює у Бахмутському фаховому коледжі культури і мистецтв ім. І. Карабиця викладачем іноземної мови та іноземної мови за професійним спрямуванням; з вересня 2019 працює у ГПМ ДВНЗ «ДДПУ» викладачем зарубіжної літератури на кафедрі світової літератури.

Має понад 18 наукових праць, із них 4 за темою дисертаційної роботи у фахових виданнях України та 1 статтю в зарубіжному виданні, 1 – у складі колективної зарубіжної монографії.

З жовтня 2018 року навчається в аспірантурі зі спеціальності 015 – Професійна освіта. Тема дисертації була затверджена Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 08 листопада 2018 р.).

Пропонуються результати наукового дослідження Вороненкової Т.О., яке виконано в ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

2. Вороненкова Т.О., яка виклала основний зміст дисертації «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» та загальні висновки, що були здобуті в результаті здійсненого нею дослідження.

Вороненкова Т.О.: Шановні присутні! Вашій увазі пропонуються результати дисертаційної роботи на тему «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу».

У Законі України «Про освіту» від 2018 року можна прослідкувати акцентовану орієнтацію на розвиток та формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Сучасна освіта, відповідно до програми ЗНО, вимагає від учнів та здобувачів фахових передвищих закладів освіти та для здобуття освітньо-наукового та освітньо-творчого рівнів фахової передвищої освіти підвищення рівня володіння українською мовою та літературою та іноземними мовами на рівні В2. При цьому робиться значущий акцент на вивченні дисциплін гуманітарного циклу з їхньою спрямованістю на оволодіння міжкультурною та комунікативною компетентностями.

Одним із завдань фахової передвищої музичної мистецької освіти є професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва відповідно до вимог сьогодення, яка покликана забезпечити фундаментальну професійну освіту, наукову й загальнокультурну підготовку молоді. Перед фаховою передвищою музичною мистецькою освітою постало завдання підготувати гармонійно розвинену особистість із належним рівнем загальної та професійної підготовки. Для майбутніх учителів музичного мистецтва відкриваються нові можливості та перспективи співпраці з іноземними колегами, що передбачає необхідність формування комунікативної компетентності.

Отже, **актуальність** проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлена сучасними вимогами ринку праці мистецького сектору до майбутніх фахівців, які мають володіти не лише необхідними компетентностями для здійснення професійної діяльності з розвитку та вдосконалення мистецької діяльності, але й бути здатними до збереження та примноження культурних

цінностей суспільства; гуманізацією і демократизацією освітньої системи, що передбачає особистісно-орієнтоване навчання, серед компонентів якого є розвинуті різноманітні форми спілкування; вміння не тільки встановлювати та підтримувати спілкування з колегами, учнями та їхніми батьками, а й уміти вести конструктивний діалог з представниками інших національностей – носіями інших цінностей і світогляду, що можливе у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; провідною спрямованістю дисциплін гуманітарного циклу на актуалізацію міжособистісних відносин, оволодіння засобами комунікації та використання інтерактивних технологій.

Об'єктом нашого дослідження – процес формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу в закладах фахової передвищої освіти.

Предметом нашого дослідження являється технологія формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, змістовній розробці та експериментальній перевірці ефективності технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу в закладах фахової передвищої освіти.

У межах виконання **першого** завдання на підставі аналізу наукової літератури були виявлені сутність, зміст, структура формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва, ми детально проаналізували підходи до характеристики понять «комунікація», «комунікативна компетентність», дослідили різні варіанти їх тлумачення у науковому просторі, що дало нам підстави зробити такі висновки.

На підходи до характеристики названих дефініцій у педагогіці суттєво вплинули філософські, лінгвістичні, педагогічні концепції, які дали змогу більш вичерпно визначити ці категорії у сучасній педагогічній науці.

У ХХ-ХХІ ст. відбулося уточнення тлумачення категорії «комунікативна компетентність» як однієї зі складових необхідних для формування професійно-спрямованої особистості. Важливість процесу дослідження комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва визначається розвитком мистецької освіти, соціальним замовленням. У цьому контексті особливого значення набуває процес формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

У процесі реалізації **другого** завдання ми проаналізували формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу як актуальну педагогічну проблему та детально розглянули визначені принципи (загально-дидактичні та специфічні) та закономірності комунікативної компетентності.

Означені закономірності і принципи комунікативної компетентності регулюють цільовий, змістовний компоненти та процес навчання гуманітарних дисциплін загалом, забезпечують урахування практичної мети

курсів гуманітарних дисциплін, зокрема курсу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія».

Утілення в життя визначених нами принципів вимагає здійснення цілої низки складних заходів, спрямованих на зміну системи комунікативної підготовки здобувачів закладів мистецької фахової передвищої освіти. Ефективність формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва залежатиме від комплексного використання зазначених принципів та закономірностей.

На заняттях з курсів «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія» використовуються різноманітні засоби та заходи щодо формування комунікативної компетентності: робота здобувачів освіти у групах, встановлення та підтримування діалогу, монолог, висловлення власної думки щодо запропонованої тематики, розробка та презентація власних проєктів, участь у виставах, концертах, науково-практичних конференціях та ін.

Ми з'ясували, що фундаментальні дослідження з проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, під час якої вони досягли б комунікативної компетентності, відсутні, хоча встановлена педагогічна проблема є сьогодні значущою й потребує узагальнення та систематизації теоретичних та практичних знань, умінь та навичок задля пошуку шляхів удосконалення освітнього процесі фахової передвищої освіти для підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до використання набутих комунікативних умінь та навичок у подальшій професійній діяльності, необхідної для професійного зростання, самореалізації та самовдосконалення.

Виконання *третього* завдання дозволило діагностувати стан сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва. У процесі констатувального етапу експерименту було виявлено, що здобувачі як КГ та І ЕГ (відповідно до мотиваційно-ціннісного, когнітивного, діяльнісно-комунікативного критеріїв) мають досить низький рівень сформованості комунікативної компетентності у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Це зумовлено тим, що навчально-виховна робота з формування комунікативної компетентності у коледжах культури і мистецтв є не досить ефективною (відсутні спеціальні курси, спрямовані на формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва), недостатньо актуалізується важливість формування комунікативних умінь та навичок як складових структури комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; аналіз навчальних програм свідчить про відсутність наскрізної мети формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичних шкіл та обмежену кількість інтерактивної взаємодії у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

У процесі виконання *четвертого* завдання ми розробили та теоретично обґрунтували педагогічну технологію, під якою розуміємо сукупність форм, методів і засобів освітнього процесу. Розроблена педагогічна технологія складається з чотирьох блоків: цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного блоків.

До складу педагогічної технології інтегровано розроблений спецкурс «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти», спрямований на усвідомлення необхідності формування комунікативної компетентності; на вдосконалення комунікативних умінь та навичок, необхідних для успішної професійної діяльності (комунікація з колегами, учнями та їхніми батьками, участь у різноманітних заходах та ін.); удосконалення навичок саморозвитку, самореалізації, самовдосконалення тощо.

Зазначена технологія ґрунтується на педагогічних умовах (формування у майбутніх учителів музичного мистецтва ціннісного ставлення до комунікації як засобу педагогічної праці; використання інтерактивних технологій (web-квести, тренінги, бінарні заняття, виховні години тощо), спрямованих на вдосконалення комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; реалізація взаємодії викладача і здобувача шляхом поєднання різних форм і методів освітнього процесу для підвищення ефективності формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва) та забезпечує підвищення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

У ході виконання *п'ятого* завдання ми упровадили у навчальний процес коледжів культури і мистецтв педагогічну технологію для формування комунікативної компетентності у здобувачів освіти у процесі вивчення дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія» за рахунок насичення зазначених дисциплін комунікативною тематикою та за рахунок уведення в освітній процес спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти» в межах формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Удосконалено форми і методи роботи з дисциплін гуманітарного циклу за допомогою різних методів та форм роботи (web-квести, тренінги, бінарні заняття, самостійна робота здобувачів, усний журнал, конкурс читців поезії, конкурс стіннівок, проектні роботи, конференцій, «Мозковий штурм», «Ділова гра», «Мікрофон», «Лови помилку» тощо), що забезпечує вдосконалення комунікативної компетентності, саморозвиток та самореалізацію майбутніх учителів музичного мистецтва.

Вирішення *шостого* завдання полягло у експериментальній перевірці та аналізі результатів роботи з упровадження у навчальний процес коледжів педагогічної технології формування комунікативної компетентності у

майбутніх учителів музичного мистецтва під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Для визначення достовірності розходжень усі отримані дані були оброблені нами методом математичної статистики, а саме за допомогою кутового перетворення Фішера. Використання параметричного критерію φ - Фішера дозволило нам оцінити достовірність різниці на початку й у кінці експерименту між відсотковими частками обох вибірок. Ефективність розробленої педагогічної технології, а отже і успішність здійсненого нами експерименту щодо формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу підтверджується, по-перше, підвищення мотивації щодо формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва експериментальної групи на контрольному етапі педагогічного експерименту засвідчив підвищення частки здобувачів, які досягли середнього й високого рівнів сформованості; розуміння необхідності вдосконалювати володіння комунікативною компетентністю, а саме вміння встановлювати та підтримувати спілкування, відстоювати власну точку зору, вміти презентувати себе та свою роботу тощо; стійким переконанням у значущості комунікативної компетентності для майбутнього вчителя музичного мистецтва (за мотиваційно-ціннісним критерієм): високий та середній рівень у респондентів експериментальної групи збільшився на 6,6% тожотожно, низький – зменшився на 11,9%, по-друге, позитивною динамікою щодо якості знань, умінь, навичок у сфері комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва(за когнітивним критерієм): високий рівень експериментальної групи збільшився на 8,5%, середній – на 2,3%, низький рівень зменшився на 6,2%, по-третє, збільшення розвитку комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; набуття навичок та умінь оволодіння лексичним та граматичним матеріалом, уміння будувати власні висловлювання відповідно до мовних кліше, проявляти ініціативу та підтримувати розмову у різних комунікативних ситуаціях, спрямованих на професійну діяльність (відповідно до третього діяльнісно-комунікативного критерію): високий рівень у респондентів експериментальної групи збільшився на 9%, середній – на 3%, а низький рівень зменшився на 12%. Отже, отримані результати експерименту підтверджують ефективність нашої педагогічної технології. Доповідь закінчено! Дякую за увагу!

Здобувачка відповідала на запитання.

Доктор педагогічних наук, доцент Воронова Н.С.: Чия авторська міністерська програма з дисципліни «Культурологія» вами використовувалася? Як реагували викладачі закладів фахової передвищої освіти на пропозиції змін до навчальних програм? Студенти, якої освітньої програми показали найбільше зростання показників?

Вороненкова Т.О.: Дякую за запитання. У Бахмутському фаховому коледжі культури і мистецтв імені Івана Карабиця з дисципліни «Культуроогія» використовується авторська програма викладачів коледжу Рилік Н.І. та Шибасєва Ю.Ф., яка затверджена Міністерством освіти та науки України. Під час проведення підготовки до впровадження спецкурсу «Іноземна мова та музика у закладах фахової перед вищої освіти» ми робили пропозиції щодо змін у навчальних програмах й викладачі із задоволенням та інтересом долучалися й допомагали в реалізації поставлених цілей з формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Викладачі й студенти активно брали участь у конкурсах, виставах, бінарних заняттях тощо. У ході проведення експериментальної частини дослідження, ми констатували, що студенти саме ЦК «Фортепіано» показали найкращі показники формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Кандидат педагогічних наук, доцент Вовк Н.В.: Чи розроблено методичний матеріал, який сприяє підвищенню ефективності формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва?

Вороненкова Т.О.: Дякую за запитання. Для сприяння підвищення ефективності формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах фахової передвищої освіти Вороненкової Т.О. та Шибасєвим Ю.Ф. була розроблена авторська програма з дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням» та затверджена Міністерством освіти та науки України. Ця програма була взята за основу розробленого нами спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової перед вищої освіти».

Доктор педагогічних наук, професор Хижняк І.А.: Ви використовуєте поняття «комунікативна компетентність», тож дайте власне визначення та на основі досліджень яких науковців будували власне визначення?

Вороненкова Т.О.: Дякую за запитання. Ми базувалися на дослідженнях, як зарубіжних та й українських науковців, на науковій думці філософів, лінгвістів, психологів та педагогів, таких як: Р. Вайт, Н. Голуб, Ю. Ємельянов, М. Оліяр, К. Олександренко, Т. Симоненко, З. Столяр та інші. Це нам дало таке тлумачення категорії «комунікативна компетентність», як сукупність досвіду, комунікативних знань, умінь, навичок, компетенцій, які дозволяють творчо самовиражатися індивідуальності майбутнього вчителя музичного мистецтва у сфері професійного спілкування, вирішити спектр поставлених творчих завдань; комунікативна компетентність – це здатність особистості до мовленнєвого спілкування і вміння слухати, що є однією з найважливіших особистісно-професійних рис учителя музичного мистецтва. Базуючись на цих поняттях ми розробили власне поняття «комунікативна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва» й розуміємо його як володіння складними комунікативними уміннями й навичками, що

ґрунтуються на знаннях музичної культури, звичаях та традиціях України та іншомовних країн, використання мовних кліше, необхідних для професійного та повсякденного спілкування; вміння використовувати музичний слух, з метою формування техніки мовлення (темп, ритм, тембр тощо).

Кандидат педагогічних наук, доцент Бескорса О.С.: Який інструментарій ви використовували для вимірювання рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва?

Вороненкова Т.О.: Дякую за запитання. Для вимірювання рівнів сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва за мотиваційно-ціннісним критерієм ми використовували модифіковану методику вимірювання стану сформованості комунікативної компетентності В. Симиченко та В. Заслуженюк, за когнітивним критерієм – модифіковану методику діагностики стану сформованості комунікативної компетентності С. Знаменської, за діяльнісно-комунікативним критерієм – модифікована методика Б. Федоришина.

Доктор педагогічних наук, професор Бондаренко В.І.: Які особливості розробленого спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти»? Як було запроваджено розроблений спецкурс?

Вороненкова Т.О.: Дякую за запитання. У розробленому спецкурсі «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти» ми використовували як стандартні, так й не стандартні заняття, такі як бінарні заняття, тренінги, web-квести, самостійна робота та інше. В наш спецкурс ми впровадили теми з дисциплін «Іноземна мова» та «Музичне мистецтво»: «Культура і мистецтво англomовних країн», «Видатні діячі мистецтва та культури англomовних країн», «Видатні діячі мистецтва України», «Музика – універсальна мова» та ін..

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, ректорка ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Омельченко С.О.:

1. Характеристика особистості здобувача.

Вороненкова Тетяна Олександрівна закінчила у 2009 році Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов та отримала диплом спеціаліста за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (англійська) та здобула кваліфікацію вчителя англійської мови та зарубіжної літератури.

З 2007 по 2010 рік працювала у Красненській загальноосвітній школі І-ІІІ ступенів викладачем англійської мови та зарубіжної літератури. З 2010 працює у Артемівському музичному училищі (тепер – Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв ім. І. Карабиця) викладачем іноземної мови та іноземної мови за професійним спрямуванням. З вересня 2019 працює у ГПМ

ДВНЗ «ДДПУ» викладачем зарубіжної літератури на кафедрі світової літератури. Педагогічний стаж роботи становить 12 років. Останнє підвищення кваліфікації здійснено у 2020 році на базі навчально-наукового професійно-педагогічного інституту Української інженерно-педагогічної академії для викладачів коледжу за напрямом «Методика професійного навчання: основні технології навчання» (32 години) (ПК 24819972/1238-20 від 16.10.2020).

З жовтня 2018 року навчається у аспірантурі Донбаського державного педагогічного університету за спеціальністю 015 – Професійна освіта.

Вороненкова Тетяна Олександрівна має високі фахові знання, педагогічний хист, здібна до наукових досліджень, вміє аналізувати, порівнювати та конкретизувати, володіє ПК. Протягом 2018-2020 рр. успішно склала кандидатський іспит з англійської мови, послідовно і методично проводила наукові дослідження за темою дисертації.

2. Виконання освітньо-наукової програми

Здобувачем Вороненковою Тетяною Олександрівною повністю виконано індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури Донбаського державного педагогічного університету (далі – університет) за наступними дисциплінами: «Філософія науки та методологія дослідження» (180 годин, 6 кредитів), «Англійська мова наукового та професійного спрямування» (240 годин, 8 кредитів), «Сучасні технології дослідження» (180 годин, 6 кредитів), «Теорія і методика професійної освіти» (150 годин, 5 кредитів), «Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті» (150 годин, 5 кредитів), «Педагогічні технології в професійній освіті» (5 кредитів / 150 годин), «Теорія і практика формування змісту професійної освіти» (5 кредитів / 150 годин), «Стратегічний менеджмент в освіті» (150 годин, 5 кредитів), «Компетентнісний підхід у сучасній освіті» (150 годин, 5 кредитів), «Практика (асистентська)» (300 годин, 10 кредитів), що повністю відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 216 (зі змінами).

Здобувачкою Вороненковою Тетяною Олександрівною здобуто глибинні знання зі спеціальності (15 кредитів ЄКТС): пройдено цикли практик у закладах фахової передвищої освіти та у закладах вищої освіти (асистентська (березень-квітень 2020 р. та квітні 2021 року (10 кредитів)), набуто практичних навичок критичного аналізу, оцінки і синтезу нових та складних ідей, розроблення та реалізація проектів, включаючи власні дослідження, які дають можливість переосмислити наявне та забезпечити нове цілісне знання та/або професійну практику і розв'язання значущих соціальних, наукових, освітніх, культурних, етичних та інших проблем. Сформовано здатність розуміти дидактичні основи (концепції, закономірності, принципи та ін.) організації освітнього процесу у закладах вищої та фахової перед вищої освіти, здатність розуміти методичні засади

(принципи, форми методи та ін.) організації освітнього процесу у закладах вищої та фахової перед вищої освіти, здатність організовувати й здійснювати навчальний процес і виховну роботу на наукових основах, здатність здійснювати наукові дослідження та організовувати науково-дослідну роботу здобувачів вищої освіти в межах освітнього процесу, здатність використовувати інноваційні педагогічні технології в навчальній і виховній роботі зі здобувачами вищої освіти, здатність використовувати інформаційно-комунікативні технології у власних наукових дослідженнях і в наукових дослідженнях здобувачів освіти, здатність до розуміння теоретичних і практичних основ формування змісту освіти, здатність до розуміння технологій проектування педагогічних систем, здатність до розуміння сутності та застосування процесів стратегічного менеджменту в освіті, здатність до розуміння технології організації освітнього процесу у ЗВО.

Проявила себе наполегливим, відповідальним науковцем, своєчасно виконувала всі розділи індивідуального навчального плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники кафедри.

Здобувач Вороненкова Тетяна Олександрівна оволоділа загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (6 кредитів ЄКТС).

Під час виконання освітньо-наукової програми аспірантури здобувачка Вороненкова Тетяна Олександрівна набула універсальних навичок дослідника (21 кредит ЄКТС), зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організація та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та складення пропозиції щодо фінансування нових наукових досліджень, реєстрація прав інтелектуальної власності. Здобувач Вороненкова Тетяна Олександрівна набула мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (8 кредитів ЄКТС). Здобувачем Вороненковою Тетяною Олександрівною здобуто необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності. Вороненкова Тетяна Олександрівна оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провела власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

3. Виконання індивідуального плану наукової роботи.

Індивідуальний план наукової роботи здобувачки Вороненкової Тетяни Олександрівни був затверджений рішенням Вченої ради ДДПУ № 3 від

11 жовтня 2018 р. Науковий керівник Омельченко Світлана Олександрівна ректорка ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», доктор педагогічних наук, професор. Термін виконання роботи 2018-2022 роки.

Здобувач Вороненкова Тетяна Олександрівна вчасно виконала всі розділи індивідуального плану наукової роботи в установлені терміни. Своєчасність та повнота виконання індивідуального плану аспірантки підтверджена результатами піврічної проміжної, підсумкової (річної) та заключної атестації. Відповідально ставилася до поставлених завдань. Зокрема, своєчасно і в повному обсязі провела усі види досліджень формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення гуманітарних дисциплін із застосуванням сучасних методів дослідження.

4. Актуальність дисертації

Здобувачем Вороненковою Тетяною Олександрівною сумісно із науковим керівником за результатами проведення аналізу наукової літератури в обсязі 314 джерел, з яких: статті у фахових виданнях України – 40, дисертації – 38, автореферати до дисертацій – 18, тези за матеріалами Всеукраїнських та Міжнародних конференцій – 24, іншомовні джерела – 12 та ін., визначено актуальність теми «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу», яка полягає в необхідності підготувати педагогічні кадри з удосконаленою комунікативною компетентністю для роботи у митецьких закладах освіти, які зазнали реструктуризації у відповідь на зміни, що відбулися у системі освіти України. На підставі визначеної актуальності було сформовано мету, завдання та методи дослідження.

5. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Здобувачка Вороненкова Тетяна Олександрівна була співвиконавцем плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки й методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у межах теми «Інновації технології в технологічній освіті» (державний реєстраційний номер № 0115U003307). Тему затверджено Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 08 листопада 2018 р.).

6. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна.

Здобувачем Вороненковою Тетяною Олександрівною *вперше* визначено, розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну технологію формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу: забезпечення професійної мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва до опанування комунікативної компетентності; актуалізація взаємодії та співробітництва майбутніх учителів музичного мистецтва під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу; застосування інтерактивних технологій у

процесі формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; визначено сутність поняття «комунікативна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва»; *уточнено* понятійно-категоріальний апарат, зокрема: поняття «комунікація», «компетенція», «комунікативна компетентність»; структурні компоненти комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-комунікативний); теоретичні положення щодо критеріїв, показників і рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; розкрито суть, структуру і функції комунікативної компетентності; *набули подальшого розвитку* зміст, форма й методи формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

7. Практичне значення результатів, що мають істотний вплив на розвиток певної галузі знань та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці робочої програми та відповідного методичного забезпечення спецкурс «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти», реалізації педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; створення методичних матеріалів для проведення практичних занять; оновлення змісту навчальних дисциплін гуманітарного циклу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія» й упровадженні інтерактивних технологій навчання (web-квести, тренінги, бінарні заняття, різні методи навчання «Мозковий штурм», «Ділова гра», «Акваріум» та ін.) у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; підборі та адаптації пакета діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Теоретичні положення та практичні напрацювання можуть бути використані в роботі вчителів мистецьких та загальноосвітніх шкіл, викладачів системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників, під час вивчення здобувачами ЗВО дисциплін гуманітарного циклу, написання рефератів, курсових, дипломних робіт, а також під час укладання підручників і навчально-методичних посібників.

Результати дослідження упроваджено в навчально-виховний процес вищого навчального закладу комунальної форми власності «Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Карабиця» (довідка №01-36/25-21 від 19.07.2021 р.), комунального закладу «Маріупольський фаховий коледж культури і мистецтв» (довідка № 211 від 01.09.2021 р.), комунального закладу фахової передвищої освіти «Полтавський фаховий коледж мистецтв імені М.В. Лисенка» (довідка № 01.1-29/95 від 31.08.2021 р.).

8. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформованих в дисертації.

Основні положення та результати дисертаційної роботи представлені для обговорення на наукових та науково-практичних конференціях та семінарах різних рівнів.

9. Апробація результатів дисертації.

Основні положення і результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри педагогіки й методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», засіданнях циклової комісії загальноосвітніх, гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Бахмутського фахового коледжу культури і мистецтв імені Івана Карабиця, Маріупольського фахового коледжу культури і мистецтв, Полтавського фахового коледжу мистецтв ім. М.В. Лисенка та оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage» (Бая Маре (Румунія), 2018), «Key issues of education and science» (Польща, 2018), «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2018), «Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика» (Одеса, 2020), «Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі» (Київ, 2020), «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (Харків, 2020), «Проблеми професійного розвитку вчителя в контексті оновлених освітніх стандартів» (Слов'янськ, 2020), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2021); *Всеукраїнських* – «Проблеми технологічної та професійної освіти в контексті нової української школи» (Слов'янськ, 2018).

10. Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача

За матеріалами дисертації опубліковано 15 публікацій (з них 13 – одноосібно), зокрема, 4 з яких – статті в наукових фахових виданнях України, (2 з яких індексується у Index Copernicus); 1 – у зарубіжному науковому виданні (Люблін); 9 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій; 1 розділ – у складі зарубіжної колективної монографії (Рига). Провідний внесок за обсягом у матеріали публікацій належить здобувачу.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

Особистий внесок у роботі, опублікованій у співавторстві, полягає в узагальненні результатів експерименту з упровадження педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, аналізі педагогічних можливостей спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти» у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх учителів шкіл мистецтв.

Спеціальність, якій відповідає дисертація: дисертація повністю відповідає паспорту галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

11. Єдність змісту роботи, оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладання.

12. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності.

Під час виконання дисертації здобувач дотримувалася принципів академічної доброчесності, за результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

13. Відповідність дисертації вимогам «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Дисертація здобувачки Вороненкової Тетяни Олександрівни за темою «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» за спеціальністю 015 – Професійна освіта повністю відповідає вимогам пунктів 9-18 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, та може бути представлена до проведення попередньої експертизи.

У процесі обговорення **ВИСТУПИЛИ:**

Офіційний рецензент Гаврілова Л.Г., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»:

Одним із головних завдань сучасної освіти, як зазначено в Законі України «Про освіту», є формування комунікативної компетентності на основі засвоєння системи знань з дисциплін гуманітарного циклу. Сучасна освіта вимагає від учнів та здобувачів фахових передвищих закладів освіти та для здобуття освітньо-наукового та освітньо-творчого рівнів фахової передвищої освіти підвищення рівня володіння українською мовою та літературою та іноземними мовами на рівні B2. При цьому робиться значущий акцент на вивченні дисциплін гуманітарного циклу з їхньою спрямованістю на оволодіння міжкультурною та комунікативною компетентностями.

Актуальність проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлена сучасними вимогами ринку праці мистецького сектору до майбутніх фахівців, які мають володіти

не лише необхідними компетентностями для здійснення професійної діяльності з розвитку та вдосконалення мистецької діяльності, але й бути здатними до збереження та примноження культурних цінностей суспільства; гуманізацією і демократизацією освітньої системи, що передбачає особистісно-орієнтоване навчання, серед компонентів якого є розвинуті різноманітні форми спілкування; вміння не тільки встановлювати та підтримувати спілкування з колегами, учнями та їхніми батьками, а й уміти вести конструктивний діалог з представниками інших національностей – носіями інших цінностей і світогляду, що можливе у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; провідною спрямованістю дисциплін гуманітарного циклу на актуалізацію міжособистісних відносин, оволодіння засобами комунікації та використання інтерактивних технологій.

Отже, звернення авторки дисертаційної роботи до окресленої проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є на сьогодні одним із актуальних та перспективних шляхів оновлення мистецької освіти.

Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у межах теми «Інноваційні технології в технологічній освіті» (державний реєстраційний номер № 0115U003307). Тему затверджено Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 08 листопада 2018 р.).

Наукова новизна дослідження зумовлена теоретичним обґрунтуванням та експериментальною перевіркою педагогічної технології формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, визначенням педагогічних умов її реалізації. Відзначимо доцільність форм, методів і засобів, застосовуваних на кожному етапі реалізації педагогічних умов формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва; адекватність і ґрунтовність критеріїв та показників сформованості досліджуваного педагогічного феномену.

Не викликає сумніву практичне значення дослідження, яке полягає передусім в упровадженні в освітній процес коледжу мистецтв методичного забезпечення спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти», оновленні змісту навчальних дисциплін гуманітарного циклу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія».

Результати дисертаційного дослідження Т. Вороненкової відображено в 15 публікаціях (з них 13 – одноосібно), зокрема, 4 з яких – статті в наукових фахових виданнях України, (2 з яких індексується у Index Copernicus); 1 – у зарубіжному науковому виданні; 9 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій; 1 стаття апробаційного характеру в інших виданнях; 1 розділ – у складі зарубіжної колективної монографії (Рига). В

опублікованих працях висвітлені основні наукові положення дисертації, які становлять наукову новизну та винесені на захист.

У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на деякі положення роботи, що вважаються дискусійними:

1. Визначення ключового поняття комунікативної компетентності не доцільно давати в анотації і вступі.

2. Вважаємо, що аналізувати поняття «компетенція» вже не на часі, на сьогодні загальноживаним є поняття компетентності, що доводить аналіз вітчизняного законодавства останніх років (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Концепція Нової української школи та ін.).

3. Ключовим поняття дослідження є комунікативна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва, проте ретельного аналізу й чіткого визначення цього терміну в роботі немає. Також слід додати в підрозділ 1.2. структуру поняття й визначити зміст кожного компонента, поповнити список джерел наявними науковими розвідками досліджуваного ключового поняття.

4. Вважаємо за доцільне відкоригувати формулювання третьої педагогічної умови формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців, оскільки зараз наявне певне дублювання з другою педагогічною умовою.

5. У роботі подано модель «Технологія формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу», яку рекомендуємо дещо вдосконалити: слід виокремити та схарактеризувати специфічні принципи формування досліджуваного явища, ввести до моделі ключове поняття у структурованому вигляді, переформулювати результат впровадження технологій.

Висловлені зауваження і побажання не знижують загальної високої оцінки проведеного дослідження. Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Вороненкової Тетяни Олександрівни «Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне і прикладне значення, заслуговує позитивної оцінки, відповідає усім вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень та може бути рекомендована до захисту.

Офіційний рецензент Воронова Н. С., доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та соціально-гуманітарних дисциплін ДДПУ:

Одним із головних завдань сучасної освіти є формування комунікативної компетентності, зокрема підвищення рівня володіння українською мовою та літературою та іноземними мовами на рівні B2 у здобувачів фахових передвищих закладів освіти. Актуалізується вивчення дисциплін гуманітарного циклу з їхньою спрямованістю на оволодіння

міжкультурною та комунікативною компетентностями. Перспективи співпраці з іноземними колегами також передбачають необхідність формування комунікативної компетентності.

З огляду на сучасні вимоги ринку праці мистецького сектору до майбутніх фахівців, які мають володіти не лише необхідними компетентностями для здійснення професійної діяльності з розвитку та вдосконалення мистецької майстерності, але й бути здатними до збереження та примноження культурних цінностей суспільства, актуальність проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва не викликає сумніву.

На нашу думку, Т.О. Вороненкова, достатньо обґрунтовано окреслила понятійно-категоріальний апарат дослідження. Дисертантка поставила за мету теоретично обґрунтувати, змістовно розробити та експериментально перевірити ефективність технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу в закладах фахової передвищої освіти. Відповідно до мети, авторкою сформульовано завдання роботи.

Дослідження добре сплановане, чітко визначені його методологічні й теоретичні засади, коректно сформульована більшість основоположних характеристик.

Новизна й значущість результатів дослідження Т.О. Вороненкової полягає у тому, що:

- розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічну технологію формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, що полягає в, по-перше, забезпеченні професійної мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва до опанування комунікативної компетентності; по-друге, актуалізації взаємодії та співробітництва майбутніх учителів музичного мистецтва під час вивчення дисциплін гуманітарного циклу; по-третє, застосуванні інтерактивних технологій у процесі формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва;

- визначено сутність поняття «комунікативна компетентність майбутніх учителів музичного мистецтва»;

- уточнено понятійно-категоріальний апарат, зокрема: поняття «комунікація», «компетенція», «комунікативна компетентність»; структурні компоненти комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (мотиваційно-ціннісний, когнітивний та діяльнісно-комунікативний); теоретичні положення щодо критеріїв, показників і рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва;

- набули подальшого розвитку зміст, форма й методи формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Слід зазначити, що всі положення наукової новизни рецензованого дисертаційного дослідження повною мірою обґрунтовано й підтверджено у тексті дисертації.

Належним чином обґрунтованим і реалізованим є практичне значення одержаних результатів дослідження, яке вбачається Т.О. Вороненковою у тому, що розроблено методичне забезпечення педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, до якого ввійшли:

- спецкурс «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти»;
- методичні матеріали для проведення практичних занять;
- оновлено зміст навчальних дисциплін гуманітарного циклу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія»;
- упровадженні інтерактивні технології навчання (web-квести, тренінги, бінарні заняття, різні методи навчання «Мозковий штурм», «Ділова гра», «Акваріум» та ін.) у процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Теоретичні положення та результати експерименту, репрезентовані в дисертації, доцільно використовувати викладачам гуманітарних дисциплін вищих, передвищих навчальних закладів, учителям-практикам, науковцями для подальшого обґрунтування теоретичних та методичних засад формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

У Розділі II (параграф 2.1.) на підставі опрацьованої наукової літератури, у вигляді схеми, представлено розроблену педагогічну технологію формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу з чотирьох взаємопов'язаних блоків: цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного, що є науково обґрунтованим та доцільним.

Структура дисертації продумана та логічно вибудована. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Висновки дисертації відображають основний її зміст. Вони чітко сформульовані, співвіднесені із завданнями, послідовні, змістовні. Представлені додатки чітко вибудовані та відповідають загальній логіці авторського дослідження, доповнюють і конкретизують зміст дисертації. На підставі аналізу списку використаних джерел (314) слід зазначити, що авторкою опрацьована значна їх кількість, переважна більшість яких є досить сучасними, наявні джерела іноземними мовами (12). Загалом, представлене дисертаційне дослідження є досить вагомим і має практичне значення, усі теоретичні положення є переконливими, науково обґрунтованими статистичними даними у формі таблиць і рисунків. Таким чином, можна стверджувати, що поставлені в дослідженні завдання виконано.

Високо оцінюючи результати дисертаційного дослідження Т. О. Вороненкової, вважаємо за необхідне висловити певні пропозиції та міркування, що виникли у процесі рецензування дисертації.

1. Вважаємо за необхідне уточнення завдання 3 дисертаційного дослідження «діагностувати стан сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва» доповненням «у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» у відповідності назви та змісту параграфу 1.3.

2. Поняття «педагогічна технологія», яке є визначальним в Розділі II, доцільно презентувати в тексті дисертаційного дослідження у вигляді таблиці, виокремивши характерні риси кожного з науковців (або підходів) для більш наочного сприйняття та розуміння специфіки.

3. На нашу думку, дослідження значно б виграло, якщо б містило компаративістський аналіз підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в закладах передвищої та вищої освіти в процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

4. В теоретичну частину дослідження, на наш погляд, слід додати докладний аналіз феномену «комунікативний поворот», що відбувся в ХХ столітті у гуманітарній сфері (філософії, педагогіці, лінгвістиці), і який є підґрунтям виникнення й розвитку поняття "комунікативна компетентність" в науковому обігу.

Вказані критичні зауваження істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження і дозволяють зробити такий висновок. Дисертаційне дослідження Вороненкової Тетяни Олександрівни «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу» є завершеним науковим дослідженням, виконаним авторкою самостійно на актуальну тему, а отже, таким, що робить вагомий внесок в теорію і методику професійної освіти.

З огляду на актуальність, новизну, важливість одержаних результатів, практичну вагомість сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Вороненкової Тетяни Олександрівни повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації» (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами), та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Доктор педагогічних наук, професор, перший проректор із науково-педагогічної роботи Набока О.Г.: Ми маємо надзвичайно велику кількість досліджень з формування знань, умінь і навичок, як це було звичайно, а й саме з формування певних компетентностей. Вже так побудовано парадигму освіти й методичне забезпечення, так будуюмо

відповідно свій підхід, що формуємо компетентності. Я вважаю, що незалежно від фахівців, яких ми готуємо формування комунікативної компетентності є одна з найважливіших, тому що вміння комунікувати є гнучкою навичкою, яка дозволяє набувати усього іншого, якщо ти володієш інструментарієм комунікації. У цьому випадку для вчителів музичного мистецтва це не лише важлива, а й професійна навичка, тому що люди, які тонко відчують мистецтво їм необхідно встановлювати тонкий контакт. Також у роботі сподобалося, що предметом дослідження є технологія, яка за своїм визначенням гарантує нам той запланований результат, який поставили, а по-друге, надає повний опис ходу процесу того чи іншого формування, то це дуже добре. Технологія й процес завжди дають гарантований результат. Для викладача мати таку педагогічну технологію у своєму методичному добутку, я вважаю, це суттєвий здобуток та практичне значення. Тому тематика й викладення матеріалу має місце бути. Робота може бути рекомендована для представлення у спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій.

Кандидат педагогічних наук, доцент Вовк Н.В.: дисертаційне дослідження Вороненкової Т.О. є цікавим за змістом, дисертантка присвятила роботу такій актуальній проблемі як формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. Рекомендую роботу до представлення у разову спеціалізовану вчену раду.

Доктор педагогічних наук, професор Стешенко В. В.: Вороненкова Т.О. одна з добросовісних аспіранток, вчасно виконувала навчальний план та передчасно виконала дисертаційну роботу. За необхідним є доопрацювання зауважень, які були визначенні рецензентами. Хочу додати, що відповідно до «Закону про освіту» компетентність визначено, як здатність до використання певних умінь і навичок. Вважаю, що представлене дослідження є самостійним, завершеним та відповідає вимогам, щодо дисертацій на отримання ступеня доктора філософії. Дисертаційна робота може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій раді.

Доктор педагогічних наук, професор Хижняк І.А.: Я задоволена, що поняття «комунікативна компетентність» знову підіймається на хвилях актуальності в наукових дослідженнях. Це дуже добре. Безсумнівно викладачі музичного мистецтва потребують спеціальної уваги до формування комунікативної компетентності. Ви розв'язали завдання дисертаційного дослідження й досягли мети. Робота може бути рекомендована для представлення у спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій.

Доктор педагогічних наук, професор Бондаренко В.І.: Дійсно, актуальна тема, мені дуже подобається, що розглядається саме комунікативна компетентність, тому що головна роль вчителя це передавати знання, якщо ти вмієш й бажаєш передавати знання, то ти – справжній вчитель, а передача знань можлива лише за умови володіння комунікативною компетентністю. Технологія – це продукт, який можна використовувати у

вашому спецкурсі «Іноземна мова і музика в освітньому процесі в закладах фахової перед вищої освіти». Підтримую роботу. Рекомендую роботу до представлення у разову спеціалізовану вчену раду.

Вороненкова Т.О. висловила подяку рецензентам та виступаючим за уважне, критичне й принципове ставлення до дисертаційної роботи, за позитивну оцінку її наукової праці й запевнила, що пропозиції колег будуть ретельно проаналізовані і враховані під час доопрацювання дисертації.

Відбулося відкрите голосування по дисертаційній роботі.

На основі обговорення дисертаційної роботи Вороненкової Т.О. кафедра теорії і практики технологічної та професійної освіти та кафедра теорії і практики початкової освіти ДДПУ дійшли такого висновку.

ВИСНОВОК

фахового семінару спільного засідання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» про дисертаційну роботу Вороненкової Тетяни Олександрівни **«Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу»**, поданої до попередньої експертизи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціальностями)

Дисертаційна робота **Вороненкової Тетяни Олександрівни «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу»** виконана на високому теоретичному та практичному рівні, має значний внесок в теорію та практику професійної освіти, є самостійним і завершеним дослідженням актуальної наукової проблеми, має цілісний характер, відповідає вимогам «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) (зі змінами) та Вимогами до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаського державного педагогічного університету» у межах теми «Інноваційні технології в технологічній освіті» (державний реєстраційний номер № 0115U003307). Тему затверджено Вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 8 листопада 2018 р.).

Актуальність дослідження. У контексті глобалізації на одне з перших місць виходить культурна інтеграція, тому висувуються більш жорстокі вимоги до усіх компетентностей майбутнього учителя музичного мистецтва, у тому числі і комунікативної.

Одним із завдань фахової передвищої музичної мистецької освіти є професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва відповідно до вимог сьогодення, яка покликана забезпечити фундаментальну професійну освіту, наукову й загальнокультурну підготовку молоді. Перед фаховою передвищою музичною мистецькою освітою постало завдання підготувати гармонійно розвинену особистість із належним рівнем загальної та професійної підготовки. Для майбутніх учителів музичного мистецтва відкриваються нові можливості та перспективи співпраці з іноземними колегами, що передбачає необхідність формування комунікативної компетентності.

Актуальність проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлена сучасними вимогами ринку праці мистецького сектору до майбутніх фахівців, які мають володіти не лише необхідними компетентностями для здійснення професійної діяльності з розвитку та вдосконалення мистецької діяльності, але й бути здатними до збереження та примноження культурних цінностей суспільства; гуманізацією і демократизацією освітньої системи, що передбачає особистісно-орієнтоване навчання, серед компонентів якого є розвинуті різноманітні форми спілкування; вміння не тільки встановлювати та підтримувати спілкування з колегами, учнями та їхніми батьками, а й уміти вести конструктивний діалог з представниками інших національностей – носіями інших цінностей і світогляду, що можливе у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; провідною спрямованістю дисциплін гуманітарного циклу на актуалізацію міжособистісних відносин, оволодіння засобами комунікації та використання інтерактивних технологій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *уперше* розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу, що складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків (цільового, теоретичного, організаційно-змістовного та діагностико-результативного), ґрунтується на методологічних підходах (системний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, гуманістичний, культурологічний), принципах (загально дидактичних: системності, наочності, доступності, наступності та перспективності, креативності, інтегративності, комунікативності, науковості, практичної спрямованості; специфічні: відкритості, варіативності, емоційності, неперервності) і педагогічних умовах (формування у майбутніх учителів музичного мистецтва ціннісного ставлення до комунікації як засобу педагогічної праці; використання інтерактивних технологій (web-квести, тренінги, бінарні заняття, самостійна робота, виховні години тощо), спрямованих на вдосконалення комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва; реалізація взаємодії викладача і здобувача шляхом поєднання різних форм і методів освітнього процесу для підвищення ефективності формування комунікативної компетентності майбутніх

учителів музичного мистецтва) та забезпечує підвищення рівня сформованості комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу;

- *уточнено* понятійний апарат дослідження, зокрема поняття «комунікація», «комунікативна компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід»;

- *подальшого розвитку* набули форми, методи й засоби формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Практичне значення результатів дослідження полягає в упровадженні в освітній процес коледжу мистецтв методичного забезпечення спецкурсу «Іноземна мова та музика в освітньому процесі у закладах фахової передвищої освіти»; реалізації педагогічної технології формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу; створення методичних матеріалів для проведення практичних занять; оновлення змісту навчальних дисциплін гуманітарного циклу «Іноземна мова за професійним спрямуванням», «Українська мова за професійним спрямуванням», «Культурологія» й упровадженні інтерактивних технологій навчання (web-квести, тренінги, бінарні заняття, різні методи навчання «Мозковий штурм», «Ділова гра», «Акваріум» та ін.) у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; підборі та адаптації пакета діагностичних матеріалів для визначення рівня сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані у процесі професійної підготовки фахівців музичного мистецтва. Запропоновані в дисертації критерії й показники сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва можуть бути використані науковцями та викладачами вищих закладів освіти інших профілів для діагностування стану її сформованості у студентів, для корекції й удосконалення ступенів складності проблемних комунікативних завдань у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу.

Апробація матеріалів дослідження. Основні положення і результати дослідження висвітлено на засіданнях кафедри педагогіки й методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», засіданнях предметно-циклової комісії загальноосвітніх, гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Бахмутського коледжу мистецтв імені Івана Карабиця, Маріупольського фахового коледжу мистецтв, Полтавського фахового коледжу мистецтв ім. М. В. Лисенка та оприлюднено на науково-практичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – «Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage» (Бая Марє (Румунія), 2018), «Key issues of education and science» (Польща, 2018), «Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування» (Львів, 2018), «Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика» (Одеса, 2020), «Стан та

перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі» (Київ, 2020), «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії» (Харків, 2020), «Проблеми професійного розвитку вчителя в контексті оновлених освітніх стандартів» (Слов'янськ, 2020), «Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології» (Запоріжжя, 2021); *Всеукраїнських* – «Проблеми технологічної та професійної освіти в контексті нової української школи» (Слов'янськ, 2018).

Результати дослідження **упроваджено** в освітній процес Вищого навчального закладу комунальної форми власності «Бахмутський фаховий коледж культури і мистецтв імені Івана Карабиця» (довідка №01-36/25-21 від 19.07.2021 р.), Комунального закладу «Маріупольський фаховий коледж культури і мистецтв» (довідка № 211 від 01.09.2021 р.), Комунального закладу фахової передвищої освіти «Полтавський фаховий коледж мистецтв імені М.В. Лисенка» (довідка № 01.1-29/95 від 31.08.2021 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в публікаціях:

1. Вороненкова Т.О. Формування комунікативної компетентності у студентів коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Випуск LXXXIV. Том 1. Херсон, 2018. С.87-91.

2. Вороненкова Т.О. Комунікація як головний компонент комунікативної компетентності в майбутніх учителів музичного мистецтва. *Науковий журнал «Інноваційна педагогіка»*. Випуск 9. Том 1. Одеса, 2019. С.73-77.

3. Вороненкова Т.О. Критерії стану сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. *Збірник наукових праць «Гуманізація навчально-виховного процесу»* № 5 (97), Харків: ТОВ «Видавництво НТМТ», 2019. С.76-90.

4. Вороненкова Т.О. Педагогічна технологія формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу. *Фаховий журнал «Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи»* № 80, 2020. Т.1. С. 66-69.

5. Voronenkova T.O., Omelchenko S.O Implementation of pedagogical technology in the educational process of educational institution. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*, Lublin, №8 (36), 2020. P.16-21.

6. Voronenkova T.O., Omelchenko S.O. Methodological approaches to forming professional mobility of future pedagogues: collective monograph “*Advanced trends of the modern development of psychology and pedagogy in European countries*”. Baia Mare, Romania 2019. P.82-96.

7. Вороненкова Т.О. Розвиток комунікативної компетентності у студентів коледжів мистецтв у процесі вивчення іноземної мови. *International Multidisciplinary Conference «Key Issues of Education and Sciences:*

Development Prospects for Ukraine and Poland» Stalowa Wola, Republic of Poland, 20-21 July 2018/ Volume 6. Stalowa Wola: Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2018. С.156-159.

8. Вороненкова Т.О. Традиційні методи та інноваційні тенденції на заняттях з іноземної мови. Міжнародна науково-практична конференція *«Психологія та педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування»* 26-27 жовтня 2018 р, Львів. С. 12-15.

9. Вороненкова Т.О. Теоретичні проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *International scientific and Practical Conference Pedagogy in EU countries and Ukraine at the modern stage*, Baia Mare, Romania 2018. Р. 32-35.

10. Вороненкова Т.О. Парадигма у контексті комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. *«Проблеми технологічної та професійної освіти в контексті нової української школи»* Всеукраїнська науково-практична конференція студентів і молодих вчених *«Перспективні напрямки сучасної науки і освіти»*. м. Слов'янськ, 23-24 травня 2018 р. С. 55-57.

11. Вороненкова Т.О. Розвиток комунікативної компетентності на позаурочних заходах. Міжнародна науково-практична конференція *«Проблеми професійного розвитку вчителя у контексті оновлених освітніх стандартів»*, секція Перспективи розвитку освітньої галузі *«Технології»* у відкритому освітньому просторі Нової української школи. м. Слов'янськ, 20 травня 2020 р. С.71-76.

12. Вороненкова Т.О. Мотиваційно-ціннісний критерій оцінки стану сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Міжнародна науково-практична конференція *«Педагогіка і психологія сьогодення: теорія та практика»*, 17-18 січня 2020 р., м. Одеса. С. 63-67.

13. Вороненкова Т.О. Когнітивний критерій оцінки стану сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Міжнародна науково-практична конференція *«Стан та перспективи розвитку педагогіки та психології в Україні та світі»*, Київ, 4-5 вересня 2020 р. С.19-22.

14. Вороненкова Т.О. Діяльнісно-комунікативний критерій оцінки сформованості комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Науково-практична конференція *«Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії»*, м. Харків, 11–12 вересня 2020 р, С. 33-38.

15. Вороненкова Т.О. Характеристика педагогічної технології формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Міжнародна науково-практична конференція *«Інноваційні наукові дослідження у галузі педагогіки та психології»*, м. Запоріжжя, 5-6 лютого 2021. С. 10-14.

УХВАЛИЛИ:

Учасники фахового семінару спільного засідання кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Донбасський державний педагогічний університет» рекомендують дисертаційну роботу **Вороненкової Тетяни Олександрівни «Формування комунікативної компетентності у майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування: «за» – 16, «проти» – немає, «утримались» – немає. Рішення прийнято одногосно.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і практики
початкової освіти ДДПУ

Л.Г. Гаврілова

Рецензент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філософії, історії та
соціально-гуманітарних дисциплін

Н.С. Воронова

Головуючий на засіданні:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії і практики
технологічної та професійної освіти

В.І. Бондаренко

Секретар засідання:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і практики
технологічної та професійної освіти

Н.В. Вовк

Підписи д.п.н., проф. Гаврілової Л.Г., д.п.н., доц. Воронової Н.С., д.п.н., проф. Бондаренко В.І. та к.п.н., доц. Н.В. Вовк – **засвідчую:**

Начальник відділу кадрів

Є. С. Сілін